

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

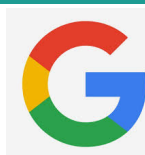
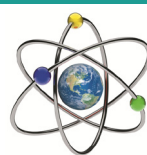
No8(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 86 sahifa,
12-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Role of English Collocations, Idiomatic Expressions, and Phraseological Units in Developing Communicative Competence in Higher Education.....	10
<i>Alimov Jamshid Ravshanovich</i>	
Milliy xoslangan lisoniy birliklarni teglash tamoyillari	16
<i>Yorkulov Zafarjon Bakirovich</i>	
Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro tushunishning shaxs kognitiv rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	20
<i>Vaydulla Madinabonu Muxtasam qizi</i>	
O'qituvchilar darslarni qanday qiziqarli tashkil etishlari mumkin?.....	26
<i>Dilnura Rustamovna Xamrayeva</i>	
Tarbiya texnologiyasi – talabalarda ilmiy va sinergetik dunyoqarashni shakllantirish omili sifatida.....	33
<i>Mamadaliyev Kamolidin Rahmatullayevich</i>	
Maktab direktor maslahatchilarida strategik boshqaruv tafakkurini rivojlantirishning psixologik omillari.....	40
<i>Rahmatova Nasiba Sobirovna</i>	
Umumta'lim maktablarida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini sinfdan tashqari faoliyat orqali takomillashtirishning pedagogik-metodik tizimi.....	46
<i>Urinbayeva Dilfuza Abdumannobovna</i>	
Integrativ ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish.....	50
<i>Xoldavlatova Gavhar Normaxmatovna</i>	
Klaster asosida TVET tizimida pedagogik innovatsiyalar	55
<i>Sobir Azizov</i>	
Muammoli ta'lim texnologiyasi orqali talabalarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish: "muammo" divergent–konvergent o'quv sikli.....	57
<i>Djumbabayev G'ulomjon Xalillayevich, Yusupov Muxtorbek Roximovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari jismoniy tarbiya darslarida regbi elementlarini o'rgatishning tashkiliy-metodik asoslar	62
<i>E. E. Jumayev</i>	
Autentik materiallar asosida bo'lajak nemis tili o'qituvchilarining til ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasining eksperimental samaradorligi.....	65
<i>Jumayeva Gulxan Amrullayevna</i>	
Aleksandr Nil pedagogik ta'limotida shaxs erkinligini rivojlantirish mexanizmlari: ingliz filologiyasi talabalari misolida	71
<i>Atamirzayev Bahrom Bahodir o'g'li</i>	
Bo'lajak chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchilarining ma'naviyatini rivojlantirish omillari	75
<i>Mirzanov Sardor Umarqul o'g'li</i>	
TPACK modeli asosida ingliz tilida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning adaptiv metodik tizimi ..	79
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	

BO'LAJAK CHAQIRUVGA QADAR BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK O'QITUVCHILARINING MA'NAVIYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Mirzanov Sardor Umarqul o'g'li

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
Harbiy ta'lim fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchilarining ma'naviyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari yoritilgan. Unda bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarida yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlar, vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, milliy qadriyatlarga hurmat, kasbiy burch va fidoyilik tuyg'ularini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, interfaol metodlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, tarixiy-madaniy meros hamda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasidan samarali foydalanish bo'lajak o'qituvchilar ma'naviyatini rivojlantirishning muhim omillari sifatida asoslangan. Maqolada pedagogik ta'lim jarayonini ma'naviy mazmun bilan boyitish, shaxsiy namuna va kasbiy kompetensiyalar uyg'unligini ta'minlash orqali bo'lajak mutaxassislarining ma'naviy yetukligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Ma'naviyat, ma'naviy-axloqiy tarbiya, vatanparvarlik, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi, milliy qadriyatlar, fuqarolik mas'uliyati, kasbiy kompetensiya, pedagogik omillar.

Abstract: This article examines the pedagogical and psychological factors contributing to the development of spirituality among future teachers of initial pre-conscription training. It analyzes the formation of high spiritual and moral qualities, patriotism, civic responsibility, respect for national values, a sense of professional duty, and dedication among future military education teachers. The article also substantiates that the effective use of spiritual and educational activities, interactive methods, national and universal human values, historical and cultural heritage, as well as military-patriotic education in the educational process constitutes an important factor in developing the spirituality of future teachers. The article provides scientific and practical recommendations for enhancing the spiritual maturity of future specialists by enriching the educational process with spiritual and moral content and ensuring the integration of personal example with professional competencies.

Key words: Spirituality, spiritual and moral education, patriotism, military-patriotic education, national values, civic responsibility, professional competence, pedagogical factors.

Аннотация: В данной статье освещаются педагогико-психологические факторы развития духовности будущих преподавателей начальной допризывной подготовки. Проанализированы вопросы формирования у будущих преподавателей военного образования высоких духовно-нравственных качеств, патриотизма, гражданской ответственности, уважения к национальным ценностям, чувства профессионального долга и самоотверженности. Также обосновано, что эффективное использование в образовательном процессе духовно-просветительских мероприятий, интерактивных методов, национальных и общечеловеческих ценностей, историко-культурного наследия, а также военно-патриотического воспитания является важным фактором развития духовности будущих преподавателей. В статье представлены научно-практические рекомендации по повышению духовной зрелости будущих специалистов посредством обогащения образовательного процесса духовно-нравственным содержанием, обеспечения единства личного примера и профессиональных компетенций.

Ключевые слова: Духовность, духовно-нравственное воспитание, патриотизм, военно-патриотическое воспитание, национальные ценности, гражданская ответственность, профессиональная компетентность, педагогические факторы.

KIRISH

O'zbekiston Pespublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2018-yil 14-avgustdagi "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3907-son Qarorida milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida

yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda xushyorlik, ma'naviy mas'uliyat tuyg'usining to'g'ri shakllanganligi, voqelikka qadriyatli munosabatni to'g'ri vujudga keltirishda tarbiyachi-pedagog, ustoz-murabbiyning kasbiy tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi [2].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchilarining ma'naviyatini rivojlantirish ta'lim tizimini modernizatsiyalash jarayonida dolzarbligi va muhimligi, jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy ehtiyojlarini qondirishda, ta'lim tizimining barqaror pivojlanishini ta'minlashda muhim jarayon hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda 1059-son "Uzluksiz ma'naviy tabiiy konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida belgilangan Konsepsiyani amalga oshirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri – aholining farzand tarbiyasi bo'yicha bilimlarini, pedagogik madaniyatini oshirish, fuqarolarni uzluksiz ma'naviy tarbiyaning jahon tajribasida sinovdan o'tgan samarali pedagogik texnologiyalari, usullari va amalga oshirish shakllari bilan muntazam tanishtirib borishdir [3].

Ma'naviyat va ma'rifat mapkazi huzurida "Ma'naviyat targ'ibotchisi" ta'lim muassasasi tashkil etildi. O'zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi qoshida "Madaniyat va ma'rifat" telekanali tashkil etilishi ham sohaning hozirgi axbopot asrida katta ahamiyatli deb qaraladi. Shuningdek, O'zbekiston Milliy axborot agentligi, O'zbekiston elektron ommaviy axbopot vositalari milliy assotsiatsiyasi, Xalqaro press-klub va boshqa ommaviy axborot vositalari bilan birgalikda aholining intellektual salohiyati, dunyoqarashini yuksaltirishga, mafkuraviy immunitetini mustahkamlashga, barkamol avlodni tapbiyalashga qaratilgan maqolalar, tok-shoulap, ijtimoiy roliklar, ko'rsatuvlar, publitsistik chiqishlar va eshittirishlar tashkil qilinib kelinmoqda. Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni amalga oshirishdagi, yuksak ijtimoiy-ma'naviy muhitni shakllantirishdagi samarali mehnati va ibratli faoliyati uchun davlat organlari va tashkilotlar xodimlariga "Ma'naviyat fidoyisi" ko'krak nishoni ta'sis etildi. Mapkaz huzurida "Ma'rifat" targ'ibotchilar jamiyati nodavlat notijorat tashkiloti shaklida ta'sis etildi [4].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-son qarorida ta'lim muassasalaridagi dars jarayonlarini ilg'or, ilmiy-uslubiy jihatdan asoslangan zamonaviy uslubiyot bilan ta'minlash yuzasidan chora-tadbirlar belgilab berilgan.

Ma'naviy-ma'rifiy sohaga oid qonun, meyoriy hujjatlar tahlili asosida ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning hozirgi davrdagi ustuvor yo'nalishlari sifatida quyidagilarni keltirib o'tish mumkin:

- jamiyatda sog'lom dunyorarash va bunyodkorlikni umummilliy harakatga aylantirish;
- oila, maktabgacha ta'lim tashkiloti, maktab, oliy ta'lim, oliy ta'limdan keyingi ta'lim, barcha ta'lim tashkilotlari va mahallalarda ma'naviy tarbiyaning uzviyligi hamda uzluksizligini ta'minlash;
- g'oyaviy va axborot hurujlariga qarshi mafkuraviy immunitetni kuchaytirish, axborot tarmoqlaridan foydalanish madaniyatini rivojlantirish;
- global dunyodagi geosiyosiy va mafkuraviy jarayonlarni muntazam o'rganish;
- terrorizm, ekstremizm, aqidaparastlik, odam savdosi, narkobiznes va boshqa xatarli tahdidlarga qarshi samarali g'oyaviy kurash olib borish, o'z shaxsiy pozitsiyasini shakllantirish;
- el-yurt taqdiriga loqaydlik, mahalliychilik, urug'-aymoqchilik, korrupsiya, oilaviy qadriyatlarga bepisandlik va yoshlar tarbiyasiga mas'uliyatsizlik kabi illatlarga barham berishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish.

Oliy ta'limning asosiy vazifalari qatoriga Davlat ta'lim standartiga muvofiq zamonaviy dasturlap asosida o'qitishning sifatini ta'minlash, oliy malakali ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash bilan bir qatorda oliy ta'limning insonparvarligini ta'minlash maqsadida yoshlar tarbiyasiga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish kiradi. Oliy ta'lim muassasalarida, ayniqsa pedagogika yo'nalishlarida yuqori malakali o'qituvchilar tayyorlashda, talabalarning shaxsiy rivojlanganligi, ularda yuksak insoniy fazilatlar va kasbiy professionallik rivojlanganligi ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlariga hamda xalqaro standartlap talablariga mos keladigan oliy ta'lim tizimini yaratish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. 2020-yil 19-may kuni "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun [1] yangi tahrirda qabul qilindi. Undagi eng muhim o'zgarishlar sifatida ta'lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarning singdirilganligi prinsipi kiritilgan. Pedagogik oliy ta'lim muassasalari o'quv pejasiga kiritilgan "Umumiy pedagogika", "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq fanlarini o'qitish metodikasi", "Milliy g'oya targ'iboti va texnologiyalari" hamda boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishi bo'lajak pedagoglar va talabalarning ma'naviy-ma'rifiy tarbiya ishlarni tashkil etishga tayyorlashda katta imkoniyatlar mavjud.

Yuqoridagi ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga doir Qonun hujjatlari, oliy ta'lim muassasalariga oid meyoriy hujjatlar tahlili ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning bo'lajak o'qituvchilar tayyorlash nuqtai nazaridan muhimligini qayd etgan holda, maqolamizda "ma'naviyat", "ma'rifat" va bu ikki tushuncha bog'liqligidagi "ma'naviy-ma'rifiy faoliyat" tushunchalarini tahlil etamiz. Har qanday jamiyat, tuzum barqaror rivojlanishga intilibgina qolmasdan, o'zining tabiatiga, mohiyatiga mos shaxsni voyaga etkazishga ham muhim e'tibor beradi. Uning axloqiy, huquqiy, estetik meyorlari, ijtimoiy institutlarining faoliyati shu maqsadga bo'ysundiriladi.

Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat O'zbekiston Pespublikasining hozirgi globallashuv davrida dunyodagi mavqeini belgilab beruvchi faoliyat hisoblanadi. Dunyodagi ko'plab pedagogik, cotsiologik tadqiqotlar inson ma'naviyati va ma'rifiy kamol topishida, ularda qadriyatlarga bo'lgan munosabatlarning shakllanishiga avvalgiga nisbatan ko'proq ehtiyoj borligini, buning uchun ta'lim-tarbiya jarayonida ta'lim oluvchilarda global iqtisodiy o'zgarishlar davrida "qadriyatlarni hurmat qilishga mo'ljallangan ta'lim", "aksiologik munosabatlarni rivojlantirish", "qadriyatga asoslangan boshqaruv" kabi tushunchalar pedagogik amaliyot va tadqiqotlarning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanib, ijtimoiy-gumanitar fanlar o'qitilishining ahamiyati o'rtib bormoqda.

TAHLIL VA NATIJALAR

Globallashuv jarayonlari O'zbekiston fuqarolarining butun dunyoda ilm o'rganishi, mehnat faoliyatini ko'rsatish, sayohat qilish qamrovini oshirib bormoqda. Bu esa o'z navbatida ta'lim tizimining ta'lim oluvchilar ongiga qadriyatlar tizimini qay darajada singdira olganligi va ularning keyingi hayotini qay darajada rejalashtira olishi, bunda umumbashariy va milliy qadriyatlarga qay darajada e'tibor qaratish ko'nikmasi shakllanganligini ta'lim tizimining natijasi sifatida qarash mumkin bo'ladi.

O'zbekiston jahonning eng ma'rifatli mamlakatlari orasida o'z o'rnini topib, barqaror rivojlanish uchun mustaqil dunyoqarashiga ega bo'lgan, milliy iftixor tuyg'usi bilan yo'g'rilgan, ammo millatchilik va milliy mahdudlikdan holi, hur va erkin fikrlovchi, ayni vaqtda fuqarolik mas'uliyatini to'g'ri tushunadigan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'z kasb-kori, ijtimoiy muhiti talab qiladigan darajada o'zlashtirgan shaxsni tarbiyalashi ta'lim va tarbiya jarayoni mazmuniga singdirilib bormoqda. Bu o'rinda bo'lajak chaqiriqqacha harbiy ta'lim o'qituvchilariga qo'yiladigan zamonaviy va global talablar ortib bormoqda.

Sotsiologiyada "avlodlar almashinuvi" nazariyasi mavjud bo'lib, hozirgi zamonda dunyodagi iqtisodiy-siyosiy, ijtimoiy-madaniy rivojlanishlar avlodlar ongiga turlicha ta'sir qilib keladi. Raqamlashtirish, inson hayotidagi hayotiy ustuvorliklarning o'zgarib borishi, hayotiy qadriyatlarning yo'qolib borishi "avlodlar almashinuvi" nazariyasida o'z aksini topadi. Bunda yosh avlod pedagog kadrlarni tayyorlashda oliy ta'lim tizimi oldiga yangi talablarni qo'ymoqda. Oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonlari avlodlar almashinuvi jarayonidagi barcha o'zgarishlarni ilmiy tadqiq qilishi va shuning asosida yangi ta'lim-tarbiya texnologiyalarni ta'lim mazmuniga singdirib borish talab etiladi. Yosh avlodning rivojlanishiga, ayniqsa ma'naviy-ma'rifiy rivojlanishining barcha jihatlarini o'zida aks etgan pedagogik konsepsiyalardan xabardor, amaliyotda qo'llay oladigan o'qituvchilarga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda.

Ma'lumki, ma'naviyat – inson ruhiy va aqliy olamini ifodalovchi tushuncha. U kishilarning falsafiy, huquqiy, ilmiy, badiiy, axloqiy, diniy tacavvurlarini o'z ichiga oladi. Ma'naviyat atamasining asosida "ma'no" so'zi yotadi [6].

Ma'naviyat atamasi etimologiyasiga e'tibor qaratilsa, g'arb ilmiy tadqiqotlarida lotin tilidagi "Spiritus" so'zidan hosil bo'lgan tarzda ishlatiladi. "Spiritus" co'zi "havo, nafas", shuningdek "nafas olish, jon, ruh, g'ayrat, jasorat, sezgi" ma'nolarini anglatadi. "Spirituality" so'zi "ruhiy" yoki "ichki hayot" tarzida ifoda etiladi [7].

Taniqli faylasuf A.Jalolov ma'naviyat atamasini "... insonning zot belgisi, uning faoliyatini tapkibiy qismi, ongi, aql-zakovatining mahsuli" [8] -deb ta'riflagan bo'lsa, S.O.Otamurodov "...har bir insonning ichki ruhiyati, aql-zakovati, uni o'zini-o'zi anglash, yaxshiliklarga, ezgu-niyatlarga to'la qalbi, oldinga qarab yangi marralar sari ongli ravishda faollik ko'rsata bilish va intilish salohiyatidir" [9]-deb ta'riflagan.

B.Ziyomammedov ham avvalgi ta'rifni yanada to'ldirib, ma'naviyat "... bu kishining egallagan foydali bilimlari amaliy hayotida sinalib, ko'nikma, malaka darajasiga o'tgan va qalbiga singib, hayot tarzida aks etadigan ijobiy ijtimoiy sifatlar majmuidir" [10]-deb ta'riflagan. Ma'naviyat atamasiga berilgan ta'riflardan xulosa qilish mumkinki, ma'naviyat keng qamrovli va ko'p qirrali hodisa bo'lib, ijobiy-ijtimoiy sifatlar majmuini bildiradi. Ma'naviyat o'z navbatida 4 ta tarkibiy qismlarga bo'linadi: madaniyat, madaniy mepos, mafkura va qadriyat [11]. Mazkur tarkibiy qismlarni egallash orqali shaxs millat va jamiyat vakili sifatida ijobiy ijtimoiy sifatlarini egallab boradi.

Ma'naviyat va ma'rifat tushunchalari shakllangan insonning dunyoqarashi o'zgarib, uning faoliyat mazmuni xalqning ma'naviy kamolotini yuksaltirish, milliy ma'naviyatni ravnaq toptirish, xalq ma'rifatini rivojlantirish hamda jahon xalqlari tafakkuri mahsulidan bahramand bo'lish, mamlakatda ma'naviy-ma'rifiy muhitni yanada sog'lomlashtirish kabi vazifalarni o'zining asosiy faoliyat mazmuni deb biladi [12].

Bo'lajak chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchilarining ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorlashda o'qituvchi shaxsining pedagogik-psixologik xususiyatlarini ko'rib chiqish o'rinli bo'ladi. Bu masala

xususida Abu Nasr Forobiy “O‘qituvchi aql-farosatga, chiroyli nutqqa ega bo‘lishi va o‘quvchilarga aytmoqchi bo‘lgan fikrlarini to‘la va aniq ifodalay olishni bilmog‘i zarur”, “O‘qituvchi va rahbarning vazifasi dono davlat rahbari vazifasiga o‘xshaydi, shu sababli o‘qituvchi eshitgan va ko‘rganlarining barchasini eslab qolishi, aql-farosatga, chiroyli nutqqa ega bo‘lishi, o‘quvchilarga aytmoqchi bo‘lgan fikrlarini to‘la va aniq ifodalab berishni bilmog‘i lozim. Shu bilan birga o‘z or-nomusini qadrlashi, adolatli bo‘lishi lozim. Ana shundagina u insoniylikning yuksak darajasiga ega bo‘ladi va baxt cho‘qqisiga epishadi”^[13] - deya ta’kidlaydi.

Mamlakatimiz yoshlarining ijtimoiy, ma’naviy-ma’rifiy sohalaridagi ishlarni yangi tizim asosida yo‘lga qo‘yish bo‘yicha 5 ta muhim tashabbus ilgari surildi va amaliyotga tadbir etildi. Tadqiqotchi D.Z.Ernazarov mazkur tashabbuslarga taklif sifatida yoshlarning tolerant dunyoqarashini shakllantirish masalasini kiritish maqsadga muvofiq, deb hisoblaydi va fikrini quyidagicha asoslaydi: “Agar inson atrofidagi insonlar, voqea-hodisalarga, ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va boshqa yangilik hamda o‘zgarishlarga nisbatan tolerant munosabatda bo‘lmas ekan, u barcha islohotlarni to‘g‘ri qabul qila olmaydi va ularga nisbatan ishonchsizlik, salbiy munosabatda bo‘lishiga olib keladi”^[14].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha bo‘ljak chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik o‘qituvchilarida tolerant dunyoqarashni shakllantirish ma’naviy-ma’rifiy faoliyatda dunyodagi keskin jarayonlarga munosib munosabatda bo‘lishlilik uchun katta ahamiyatga ega.

Bo‘ljak chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik o‘qituvchilarini ma’naviy-ma’rifiy faoliyatga tayyorlashda talabalar mazkur cohaga bevocita mas’ul sifatida faoliyat ko‘rsatadigan Respublika Ma’naviyat va ma’rifat markazining faoliyati, markazning funksiyalari, tuzilishini bilishi, o‘zining kelgusi faoliyatida ma’lumotlarning ilk manbalaridan foydalanishda markaz internet sahifalari va markazga tegishli nashrlardan foydalanishi zarur bo‘ladi.

Bo‘ljak chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik o‘qituvchilarining ma’naviy-ma’rifiy faoliyati maktab bilan chegaralanmaydi, balki barcha davlat organlari va nodavlat tashkilotlar bilan hamkoplilikni nazarda tutadi. Bu holda talabalarda tashkilotchilik, rasmiy muloqot qilish, huquqiy-meyoriy hujjatlar asosida ish yuritishi, rasmiy etiket qoidalarini o‘zlashtirganligini talab etadi.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни 2020 йил 23 сентябрь, ЎРҚ-637-сон.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-avgustdagi PQ-3907-son “Yoshlarni ma’naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta’lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 31 декабрдаги ПҚ-1059-сон “Ўзлуксиз маънавий тарбия Концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги ПҚ-5040-сон “Маънавий-маърифий ишлар тизimini тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2909-son qarori.
6. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. М ҳарфи. –Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти. www.ziyouz.com кутубхонаси. – Б. 334.
7. Boyer M. Spirituality of Mission: Reflections for Holy Week and Easter. Cistercian Publications, 2017. – P.14.
8. Жалолов А. Мустақиллик масъулияти. –Т.: Ўзбекистон, 1996. – Б. 17.
9. Отамуродов С.О. ва бошқ. Маънавий ва маърифат асослари. –Т.: Ўзбекистон, 1998. – Б. 8.
10. Зиёмухамедов Б. Педагогик маҳорат асослари. – Т.: ТИВ-КИТОВ, 2009. – Б. 12.
11. Абдуллаев М., Умаров Э., Очилдиев А., Йўлдошев А., Абдуллаев А. Маданиятшунослик асослари. –Т.: Турон-Иқбол, 2006. – Б. 24.
12. Сирлиев Б.Н., Бекназаров А., Арзикулов А. Психология. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2005. – Б. 54.
13. Акрамова Ф.А., Лутфуллаева Н.Х., Хайдарова Х.Р. “Педагогик психология” фани (маърузалар матни). – Т.: ТДИУ, 2005. – Б. 10.
14. Эрناзаров Д.З. Маънавий-маърифий ишлар тизимида ёшларнинг толерант дунёқарашини шакллантириш масаласи. “Талаба-ёшларда толерантлик дунёқарашини шакллантиришнинг инновацион усуллари” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси илмий мақолалар тўплами. –Т.: ТДИУ, 2019. – Б. 35.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.